Sandsøya

- eit senter for fiske og handel i tidlegare tider

Levesett

- Vi kan finne skrifter frå tilbake til 1100-talet der Sandsøya er nemnd, men det er først på 1600 og 1700-talet folket og levesettet er skildra
- Dei fleste på Sandsøya livnærte seg av landbruk og fiske. Ofte dreiv dei med begge deler
- Forutan normal gardsdrift og dyrehald, var torvspading og tarebrenning viktig. Derfor var torvrettar og tarerettar verdifulle
- Torv vart brukt til fyring for varme og matlaging
- Taren var nytta til gjødsel og vart også brend og seld

Fiskeri

- Sandsøya var rekna for eit godt fiskevær, og låg nært dei gode fiskeområda
- Mange eigde båt åleine eller saman med slektningar
- Andre tok hyre som mannskap - særleg vinterstida
- I 1883 var 25 båtar frå Sandsøya innmelde til fiskeoppsynet
- Så lenge sjøen var den viktigaste ferdselsåra var Sandsøya eit viktig knutepunkt langs Sunnmørskysten

Folketal og skular

- I 1801 var det registrert 179 fastbuande på Sandsøya
  I 1891 var det 391, og i 1946 var det 525 fastbuande
- Søre Sandsøy skule vart bygd i 1863, og nytt skulehus vart bygd i 1898. Dette skulehuset er i dag museum
- Frå 1893 var det to skular på øya då Norde Sandsøy skule vart bygd
- Det siste skulebygget (felles for heile øya) vart bygd i 1962

1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

- På 1600-talet var Sandshamn namnet på handelsstaden på Støyle
- Her starta Mads Fransson Kjølholt med handel etter at han tok over Støyle-garden frå Rosenkrantzgodset i 1680-åra
- Mads arbeidde seg opp og kjøpte fleire gardar og gardpartar på søre Sunnmøre, og var truleg ein av dei rikaste på Sunnmøre i si tid
- Dei neste hundre åra var det fleire eigarar som dreiv handel og gjestgiveri her

1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

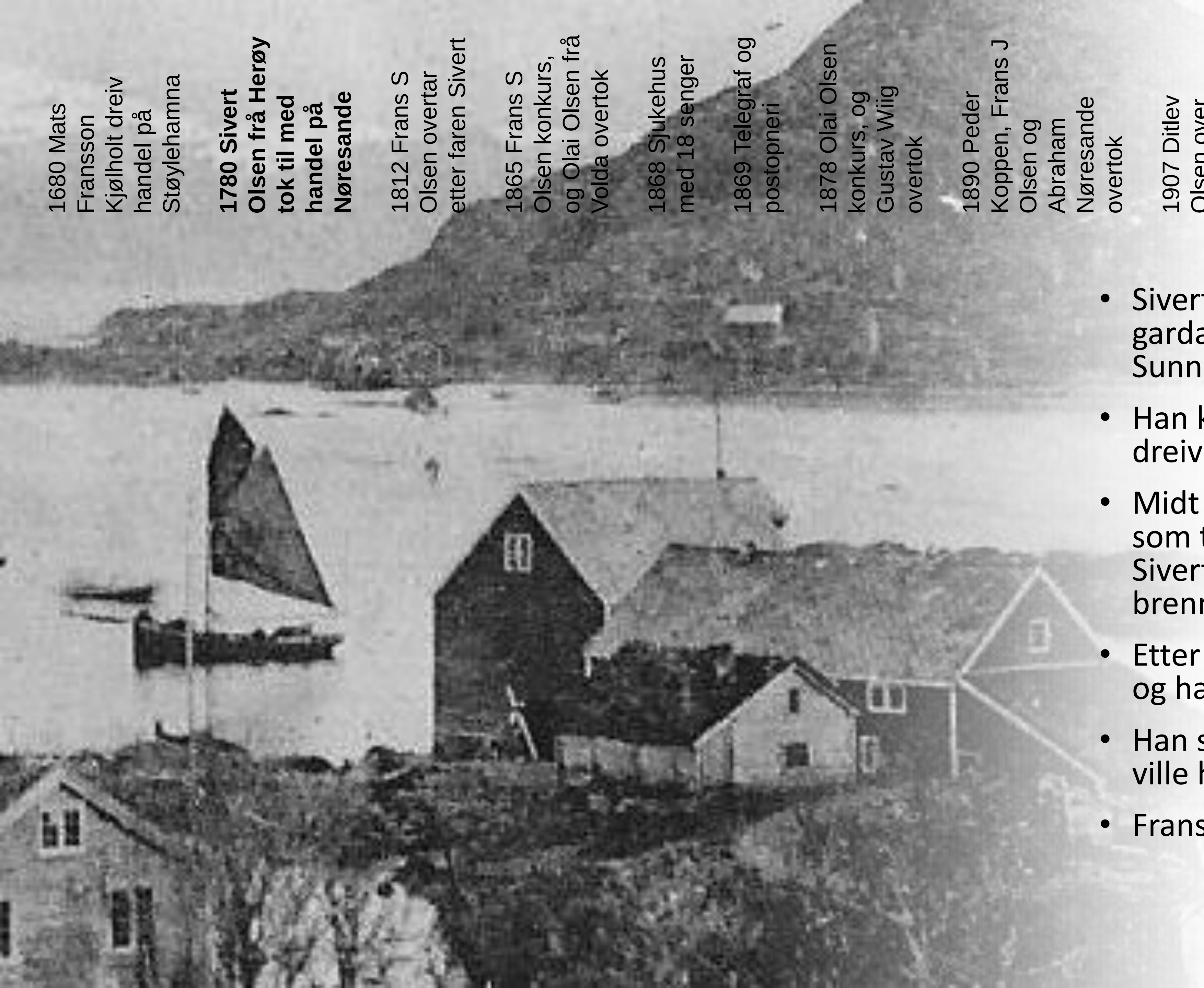

- Sivert Olsen frå Herøy eigde mange gardar og handelsstader på Sunnmøre, også i Herøy og i Ålesund
- Han kjøpte Sandshamna i 1780 og dreiv handel der
- Midt på bildet ser vi det kvite huset som truleg var første butikken der Sivert Olsen dreiv handel og sal av brennevin
- Etter kvart vart han gamal og sjukleg og han gav Herøy til eine sonen
- Han spurde så sonen Frans om han ville ha Ålesund eller Sandshamn
- Frans valde Sandshamn

1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

- Frans Olsen overtok eigedomen frå faren i 1812, og dreiv forretninga vidare
- Faren hadde kjøpt eit stort hus til Frans, og dette vart flytta og oppsett på Sandshamna i 1812
- Det vert sagt at Låna hadde vore eit prestehus på Nordmøre og først var flytta til Herøy før det kom til Sandshamna
- Ifylgje eit dokument i samband med ein branntakst sto det då ti bygningar på eigedomen. Av desse står hovedbygninga Låna og Storebåtnaustet endå
- Det tok til å gå dårleg med forretningsdrifta og i 1865 gjekk forretninga og den store eigedomen til tvangsauksjon
- Frans og familien fekk ikkje lenger bu i Låna, men fekk bu i ei lita, eldgamal stove. Der døde han sju år etter, 83 år gamal

- 1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna
- 1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande
- 1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert
- **1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok**
- 1868 Sjukehus med 18 senger
- 1869 Telegraf og postopneri
- 1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok
- 1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok
- 1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset
- 1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda
- 1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa
- 1999 Restaurant og pub
- 2019 Rosenlund Hamn

- Etter denne auksjonen vart den driftige Olai Olsen i Volda ny eigar av gard og hus og forretningsdrift
- Dette vart den livlegaste tida i Sandshamna si historie. Han bygde det eine huset etter det andre og vølte og utvida gamle hus
- Det var gode fiskeår og det strøymde til med fiskarar frå alle kantar, søringar like frå Kristiansand
- Olai Olsen bygde fiskarbustadar, hyste mengdevis av fiskarar, og dreiv butikkhandel og fiskeforretning
- Karmsundposten i Haugesund skreiv 6. november 1867 at Sandshamn no var midtpunktet for vårsildefisket på Sunnmøre

1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

Sandshamn 1905/06.

Sandshamn 1905/06.

Etter Jon Martin Bringsvor er husa frå høgre: 1. ***Låna*** *som står i dag, bygd 1867. 2.* ***Gulebuda,*** *den lange buda med tilbygd sval, bygd rundt 1866, brann i 1951. 3.* ***Huset framfor*** *Gulebuda er truleg svært gammal. Det måtte vere her Sivert Olsen dreiv butikk frå 1780. Her var m.a. brennsvinshandel. «- kan tydeleg hugse merke i veggen etter disken--», skriv J.M. Bringsvor. 4.* ***Skeivebuda,*** *(hadde sige seg skeiv), var bygd ca. 1869. Vart seinare riven og oppattbygd, då kalla «Rovdehorn», 5 høgder, brann ned i 1951. 5.* ***Naustet,*** *var bygt 1868, står enno. Omlag halve huset var naust, og på naustloftet var fiskarstove og møterom. Her var Per Riste med songkoret då han skulte i Gursken. 6.* ***Vaskarsteinbuda,*** *kalla slik etter Vaskarsteinen der dei bløytte og vaska m.a. ryene sine. Stod i 1846, men var då relativt ny, står enno. Stod ei her frå før som vart øydelagd av storm og sjø. 7.* ***Kokkehuset,*** *bygt rundt 1866. Her var svære omnar midt på golvet der det vart kokt åt fiskarane. Av desse budde ca. 900 mann i* ***Storebrakka*** *som no er riven. Søraustre hjørnet av grunnmuren viser framfor Naustet på bildet.*

1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

- I Storebrakka, som hadde plass til 900 mann, var det etasjesenger i tre høgder, og det låg to mann i kvar seng
- Sjukehus, med 18 senger, vart bygd i 1868 og vart bortleigd til Vaarsildfiskets Medicinalfond
- Vi ser sjukehuset heilt i venstre bildekant

1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

- Sandshamn fekk postopneri i 1869, men dei tre første åra var det i drift kun vinterstida under fisket
- Den første postopnaren var Johan Møller, som styrte forretninga for Olai Olsen
- Då han flytte til Flatøya tok han postopneriet med seg, og vart verande der til 1891
- Jakob Strømsnes rodde i den tida postrute til Larsnes to gonger i veka
- I 1891 fekk Sandshamn igjen postopneri, og postopnarar har vore:
- Peder Johan Koppen 1891 – 1918
- Kamilla Sandvik 1918 – 1964
- Peder Sandvik 1964 – 1966
- Bjarne Hide 1966 - 1998

1680 Mats Fransson Kjølholt drev handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

- Med fisket har det alltid gått opp og ned, og med Olai Olsen gjekk det som med alle dei andre. Han måtte gå frå all sin eigedom og all si forretningsdrift i Sandshamn
- I 1878 kom ein ny eigar - Gustav Gerhardson Wiig frå Flåvær i Herøy
- Han overtok garden og alle bygningane frå Olai Olsen si tid. I tillegg bygde han eit nytt sjøpakkhus
- Eigedomen hadde no 19 bygningar
- 16.mai 1885 brann krambu, kontor og bakeribygninga ned

1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

- I 1890 vart garden kjøpt av Peder Eliasson Koppen, Frans J. Olsen og Abraham Sande
- Dei dreiv garden og forretninga i lag. Det var godt fiske og det gjekk bra ei tid, men også for desse vart det dårligare tider og etter få år selde dei partane sine
- I 1907 vart det utskiftning og garden vart delt mellom eigarane
- Ein av sønene til Frans Olsen, Nikolai F. Olsen, flytta til Leina etter konkursen i 1865. Ein av etterkomarane av Nikolai var Ditlev Olsen. Han skulle få mykje å seie for utviklinga på Sandshamna frametter

1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

- 18 år gamal leigde Ditlev Olsen lokale i Mikkelbuda og starta butikkdrift saman med ei syster
- Seinare leigde han butikklokale i Storebåtnaustet, og etter kvart bygde han sin eigen butikk
- Han kjøpte Låna og sette den i god stand
- Han kjøpte dei fleste bygningane på Budaneset, og bygde kai
- I 1955 brann Gamlebuda og Skeivebuda, og eit stort betongbygg vart bygd på tomt til Skeivebuda
- Han dreiv butikk, bakeri, trandamperi, og var reiar for ishavsskuta Grande

1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

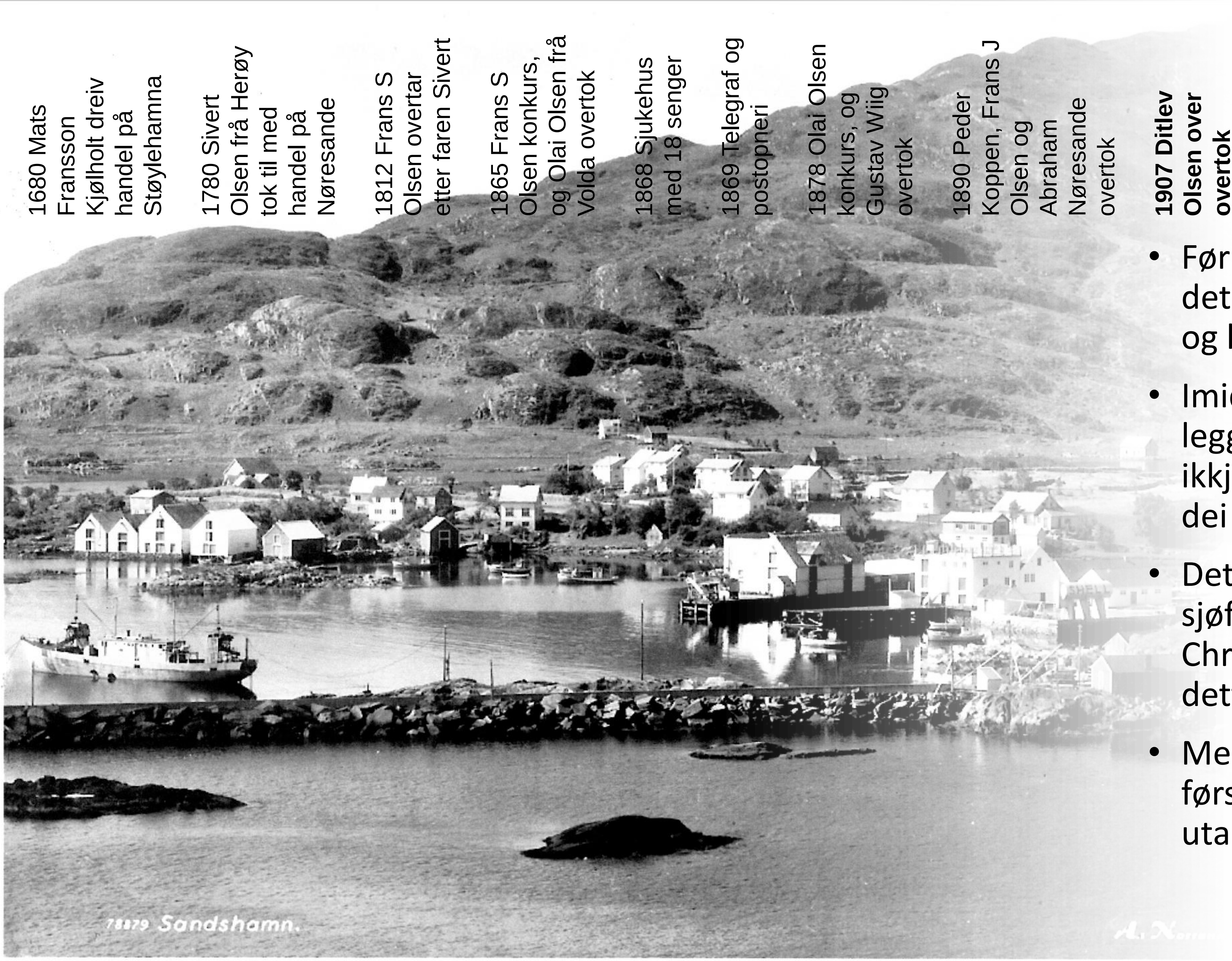

- Før Ditlev Olsen bygde kai, var det eit slit for rutebåtane å losse og laste
- Imidlertid meinte skipsfolka at å legge til ei kai på Sandshamna ikkje kunne gå bra, og det ville dei ikkje gjere
- Det var berre gamle og dyktige sjøfolk som kaptein Fuglseth og Chr. Rønneberg som forstod dette
- Men det var stor stas då det første ruteskipet klappa til kai utan vanskar

1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

- I 1939 fekk Ditlev Olsen kongens fortenestemedalje for samfunnsgagnleg arbeid
- Ditlef døde i 1955, og sønene Njål ogTygve dreiv butikken vidare ei tid
- Njål flytta til Stølegarden medan Trygve budde åleine i Låna ei tid før han flytta til Oslo
- Låna og Budaneset vart selt til Ove Myklebust. Han har gjort mykje for å setje eigedomen i god stand att

1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

- I 1905 vart den store eigedomen delt i to med at Ansgar Fiskaa kjøpte Storebåtnaustet og Vaskarsteinbuda
- No vart hovudforretninga hans her. Han bygde ei ny stor sjøbu i tre høgder vegg i vegg med Vaskarsteinbuda samt kai ut mot hamna. Her hadde han rutebåtekspedisjon
- Framfor Vaskarsteinbuda langs voren bygde han ei lang og smal sjøbu. I fremste enden var fiskarstove i to høgder med rom til fire båtlag. På Vaskarsteinbuda innreidde han to fiskarstover med plass til seks båtlag
- Ansgar Fiskå bygde nytt bakeri i betong og også eit trandamperi. Han var ein av dei første på Søre Sunnmøre som dreiv omsetning av isafisk

1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

- Andreas Longva og Ole Otterlei kjøpte eigedomen av Ansgar Fiskå i 1916
- Dei to dreiv butikk og fiskeforretning saman
- Ein slektning av Andreas Longva, Johan Longva, dreiv butikken ei tid. Han døde i 1968
- Kona, Birgitte Longva, dreiv butikken vidare saman med sonen John Longva
- Dei reiv sjøbuda og bygde ny butikk
- Det gamle kummehuset, der det før vart salta fisk, vart no omgjort til lager for den nye butikken.

1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna

1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande

1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert

1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok

1868 Sjukehus med 18 senger

1869 Telegraf og postopneri

1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok

1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

- Birgitte og John Longva valde å gje seg i 1999 og selde heile eigedomen
- Kjøparane var lokale små-investorar som gjekk saman i eit aksjeselskap som fekk namnet Rosenlund AS
- Det vart lagt ut flytebrygger og kjøpt inn utleigebåtar. I sjøbua nærast kaia vart det bygt rom for utleige i andre og tredje etasje, og pub i første etasjen
- Butikkdrifta vart ikkje monaleg betre av turismen og den vart difor lagt ned etter ei tid
- Butikklokalet vart då omgjort til pub-, servering- og danselokale. Området mellom butikken og Vaskarsteinsbuda vart opprusta til uteplass. Dette vart godt motteke og fungerte godt i fleire år

- 1680 Mats Fransson Kjølholt dreiv handel på Støylehamna
- 1780 Sivert Olsen frå Herøy tok til med handel på Nøresande
- 1812 Frans S Olsen overtar etter faren Sivert
- 1865 Frans S Olsen konkurs, og Olai Olsen frå Volda overtok
- 1868 Sjukehus med 18 senger
- 1869 Telegraf og postopneri
- 1878 Olai Olsen konkurs, og Gustav Wiig overtok
- 1890 Peder Koppen, Frans J Olsen og Abraham Nøresande overtok
- 1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset
- 1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda
- 1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa
- **1999 Restaurant og pub**
- 2019 Rosenlund Hamn

- Det heile vart basert på omfattande dugnadsarbeid og kunne ikkje fortsette slik
- I åra etter på har det vore fleire drivarar av firmaet. Det var ein krevande jobb arbeidsmessig, men også økonomisk
- Håpet for alle var at kanskje kunne dette vere starten på noko større

1907 Ditlev Olsen over overtok Budaneset

1905 Ansgar Fiskaa kjøper Naustet og Vaskarsteinbuda

1916 Otterlei og Longva overtok etter A Fiskaa

1999 Restaurant og pub

2019 Rosenlund Hamn

- I 2019 kom Halsebakk-familien inn som eigarar
- Dei hadde store planar og økonomi til å gjennomføre dei
- Håpet som alle tidlegare drivarar av Rosenlund hadde er såleis oppfylt på ein framifrå måte
- Dei som har kjennskap til utviklinga på Sandshamna sidan 1500-talet ser at dette føyer seg fint inn i mønsteret gjennom fleire hundre år